

Boekbesprekingen

X. HENCHANG. Wear of composite Resin. 82 pag. Academisch proefschrift. Vrije Universiteit te Amsterdam. VU Boekhandel/Uitgeverij, Amsterdam 1988. ISBN 90 6256 721 5.

Na een algemene beschouwing over de typering van composieten en over hun slijtage komt auteur tot het beschrijven van enkele *in vitro* meetmethoden voor de slijtagesnelheid onder de tandenborstel en onder een rubberen schuurschijf. Daarnaast komen nog twee hoofdstukken voor, waarin met het rasterlektronen-microscop het oppervlak van composietvullingen wordt onderzocht zoals zich dat in de mond ontwikkelt. Daaruit wordt duidelijk dat het slijtagemechanisme vooral hieruit bestaat dat aanvankelijk door wrijving verlies aan polymeermatrix aan het oppervlak optreedt, wat later gevolgd wordt door het uitbreken van vulstofdeeltjes. Andere auteurs op dit gebied zijn erin geslaagd om schattingen te meten van de slijtagesnelheid in de mond van diverse patiënten. Zover is het in de onderhavige studie niet gekomen.

F. C. M. Driesens, Nijmegen

W. GEURTSSEN. Die zelluläre Verträglichkeit zahnärztlicher Komposite. 126 pag. Carl Hanser Verlag, München, Wenen 1988. Prijs DM 72,—. ISBN 3446 15058 7.

Het boekje is een uitgebreide en aangevulde versie van het in 1985 gereedgekomen proefschrift van de auteur en het beschrijft een diepgaand onderzoek naar de cellulaire toxiciteit van tandheelkundige composietmaterialen. Daarbij werd gebruik gemaakt van *in vitro* methoden. Zowel monomeren als gepolymeriseerde verbindingen werden onderzocht door ze in weefselweek aan te bieden aan twee typen weefsels: a. getransformeerde lymphomacellen, geïsoleerd uit een muizetumor en b. vers geïsoleerde biopoten uit de menselijke gingiva.

De mate van toxiciteit van de verbindingen werd op een groot aantal manieren onderzocht en de resultaten worden helder en overzichtelijke gepresenteerd. De vele fraaie foto's, waarvan sommige in kleur, geven de lezer daarbij een goed beeld van de gevonden effecten. Al met al kan worden gesproken van een studie die met Duitse 'Gründlichkeit' is uitgevoerd, hetgeen het gezag van de conclusies sterk vergroot.

Het onderzoek beperkt zich tot het gedrag van cellen (muizetumorcellen, menselijke epitheelcellen en fibroblasten) in weefselweek; *in vivo* onderzoek wordt in

de inleiding wel besproken, maar is niet zelf uitgevoerd. De resultaten moeten dan ook worden gezien als het produkt van een onderzoek dat alleen relatieve uitspraken kan doen over meer resp. minder toxiciteit ten opzichte van lokaal aanwezige cellen. Aan de andere kant leveren de relatief snel verkregen *in vitro* gegevens een goede basis voor verder dierexperimenteel en klinisch onderzoek. Een belangrijk element daarbij is dat ook gepolymeriseerde monsters, die al enige tijd (tot circa vier jaar) oud waren, zijn getest. Daarbij bleek dat zelfs uit 47 maanden oude preparaten resten van (toxische) monomeren vrijkwamen.

Het boek is van belang voor iedere onderzoeker die op dit terrein fundamenteel dan wel klinisch onderzoek verricht. Voor de gemiddelde algemeen-practicus is het minder geschikt, maar toch zal ook de clinicus, met belangstelling voor composietrestauraties, veel interessante gegevens aantreffen, dankzij de heldere en informatieve weergave van de feiten.

E. H. Burger, Amsterdam

E. WITT, M-E. GEHRKE, R. SHAYE. Removable appliance fabrication. A text for technicians, students and practitioners of orthodontics. 264 pag., 517 afb. Quintessence Publishing Co., Inc., Chicago, London, Berlin, São Paulo, Tokyo, Hong Kong 1988. Prijs \$ 72,—. ISBN 0 86715 180 3.

Dit boek, dat in 1981 in de Duitse versie verscheen onder de titel 'Leitfaden der Kieferorthopädischen Technik', handelt over de vervaardiging van uitneembare apparatuur.

In de hoofdstukken 1 en 2 worden het nemen van afdrukken en het vervaardigen van gipsmodellen zeer summier beschreven. In hoofdstuk 3 komen het ontwerp en de vervaardiging van plaatapparatuur voor onder- en bovenkaak aan de orde. Aandacht wordt besteed aan de vormgeving en vervaardiging van het kunstharsgedeelte, de ankers en veren, en aan orthodontische schroeven. Verder wordt een aantal modificaties beschreven en combinaties van plaatapparatuur met intermaxillaire elastieken en extra-orale tractie. Hoofdstuk 4 biedt een overzicht van functionele apparatuur met modificaties, variaties en combinaties met extra-orale tractie. Hoofdstuk 5 handelt over de 'positioner' en hoofdstuk 6 over puntlassen en solderen.

Zoals de ondertitel aangeeft is het boek geschreven voor tandtechnici, studenten, tandartsen en orthodontisten. Een boek voor een dergelijke brede doelgroep brengt duidelijk beperkingen met zich mee. Voor

tandtechnici is het weinig gedetailleerd met betrekking tot technische aspecten. Voor student en algemeen-practicus zijn vooral de theoretische achtergronden van het ontwerp van de apparatuur onderbelicht, terwijl het boek voor de Europees opgeleide orthodontist die, in tegenstelling tot zijn Amerikaanse collega, vertrouwd is met uitneembare apparatuur, weinig nieuws biedt.

De vele illustraties, die van zeer goede kwaliteit zijn, geven de lezer wel een redelijk beeld van de vele soorten en variaties die er in uitneembare apparatuur bestaan.

A. M. Kuijpers-Jagtman, Nijmegen

P. R. MEZGER. Corrosion behaviour of dental casting alloys. 155 pag. Academisch proefschrift Katholieke Universiteit te Nijmegen, 1989. ISBN 90 900 2669 XX.

Zolang er metalen in de mond worden gebruikt, blijft corrosie een ongewenst mechanisme waarmee de practicus ter dege rekening moet houden. De belangrijkste nadelige gevolgen van corrosie zijn het langzame verval van de constructie én de schadelijke effecten die de vrijkomende metaalionen kunnen hebben. Omdat er zelden gebruik wordt gemaakt van onvermengde edele metalen, maar vrijwel altijd van legeringen waarin ook of uitsluitend onedele componenten zijn meegemengd, moet de tandarts geïnformeerd zijn over de samenstelling en het corrosieve gedrag van de materialen die hij kiest. Helaas is die informatie vrijwel niet voorhanden.

Omdat het klinische beeld van corrosie moeilijk waarneembaar is, nam de auteur zijn toevlucht tot laboratoriumtechnieken waarmee de uiterst kleine stroompjes en potentiaalverschillen konden worden gemeten en gemeten. Zo kon globaal inzicht worden verkregen over de invloed van de legeringssamenstelling en -structuur en van de samenstelling van het kunstspekkel op het corrosieve gedrag. Goud is steeds een onverdacht metaal geweest, maar de zgn. spaargoudlegeringen (ter wille van de prijs is het goudgehalte gereduceerd) vertonen opmerkelijk meer corrosie dan de eveneens goedkope palladiumlegeringen. Toch is het van het grootste belang om ook de zeer geringe corrosie van palladiumlegeringen te kennen, omdat deze legeringen veel bio-onvriendelijker zijn dan goud.

Naast deze legeringen werd ook aandacht besteed aan nikkelchroom- en titaniumlegeringen die, dank zij de vorming van 'sterke' oxyden aan het oppervlak, ook heel corrosiebestendig kunnen zijn.

Het voert te ver om in deze bespreking ook op de details van het onderzoek in te gaan. Daarvoor zij verwezen naar de dissertatie zelf: ze zijn zeer de moeite waard ondanks het feit dat de elektrochemie van corrosie allerminst simpel is.

Het verdient bewondering dat een algemeen-practicus, die adequate informatie over deze materie wellicht heeft gemist, zich zo heeft verdiept in een onderwerp waar zelfs de meeste chemici voor huiveren. De gegevens uit dit onderzoek zijn van grote waarde bij de selectie van veilige metaallegeringen voor klinisch gebruik in de tandheelkunde.

C. L. Davidson, Amsterdam

K. KASISKE, K. P. LANGE, E. UL-RICH. Die totale Prothese. 158 pag., 158 afb. VEB Johann Ambrosius Barth, Leipzig 1988. Prijs DM 22,—. ISBN 3 335 00043 9.

Dit boek, dat is geschreven voor tandartsen en tandtechnici, begint met een historisch overzicht van de prothetische behandeling van de edentate patiënt. Daarna worden de anatomie en fysiologie van het tand-kaakstelsel summier besproken. Vervolgens worden afdrukmethoden, modelvervaardiging, relatiebepaling en de keuze van de frontelementen behandeld. Alvorens over te gaan tot de bespreking van de theoretische achtergronden van de premolaar- en molaaropstelling, wordt aandacht geschonken aan verschillende typen articulatoren, articulatiebewegingen en modelmontage in de articulator. Het boek besluit met een hoofdstuk over de immediaatprothese.

De auteurs besteden te weinig aandacht aan de afdrukprocedures. Dit geldt zowel voor de eerste afdrukken als voor die met de individuele afdrukpellets. De vervaardiging van deze individuele lepels komt niet ter sprake. De keuze van de frontelementen wordt bepaald volgens Williams en Kretschmer, een uitgangspunt dat is verlaten. De relatiebepaling wordt uiterst summier behandeld, maar wel wordt uitgebreid ingegaan op diverse typen articulatoren en de articulatie zelf, terwijl het verband tussen deze onderwerpen en het te kiezen oclusieconcept ontbreekt. De auteurs gaan bij het opstellen van de premolaren en molaren nog steeds uit van het principe dat deze elementen op de top van de processus alveolaris behoren te staan en opgesteld dienen te worden tegen een oriëntatietafel. Dit zijn uitgangspunten die eveneens zijn achterhaald. Bovendien wordt geen aandacht geschonken aan de nazorg, het 'remounten' en het re-occluderen.

Ter verbetering van de retentie worden onder meer genoemd: raderen van het palatum en zuignappen (!) en ook de zogenaamde gebitsveren worden aanbevolen bij

de chirurgische prothese. Het lijkt op tandheelkunde uit de vorige eeuw. Daar komt nog bij dat het boek niet erg vlot is geschreven, de volgorde van de hoofdstukken niet logisch is en de illustraties matig van kwaliteit zijn.

Concluderend kan worden gesteld dat het gaat om een matig boek, dat zwak is van opzet en inhoud. Geen uitgave om aan te bevelen, nog minder om aan te schaffen.

J. H. van Os, Nijmegen

ELSEVIERS Studie-Almanak 1989. 480 pag. Annoventura, Amsterdam 1988. Prijs f 24,50. ISBN 90 6882 071 0.

Deze – voor de eerste maal in Nederland uitgegeven – Studie-Almanak biedt een overzicht van de studierichtingen in het Wetenschappelijk Onderwijs en in het Hoger Beroepsonderwijs. Per studierichting wordt een beschrijving gegeven van de inhoud van de studieprogramma's, toelatingseisen, specialisatiemogelijkheden enz., aangevuld met adressen, namen van contactpersonen en wat dies meer zij. Voorts wordt informatie verstrekt over aanmelding, toelating en inschrijving, studiefinanciering en de militaire dienst. Ook aan de 'Open universiteit' wordt een uitgebreid hoofdstuk gewijd.

Leden van de Beleidsgroep Studievoorzichting van VSNU (Vereniging van Universiteiten) en HBO-Raad (Vereniging van Hogescholen) tekenen, onder anderen, voor de inhoud en de universiteiten en hogescholen hebben alle informatie op validiteit en juistheid gecontroleerd.

De pagina over de studierichting Tandheelkunde vraagt uiteraard in het bijzonder de aandacht. Aanstands richt het oog zich op een vaal kaartje van Nederland met daarop de twee resterende sombere stippen: Nijmegen en Amsterdam. Daarnaast worden, bij de beschrijving van het profiel van propaedeuse, doctoraal en de opleiding tot tandarts (postdoctorale opleiding), de verschillen en overeenkomsten tussen KUN en ACTA beknopt, maar niet onjuist opgesomd. Hoewel wordt vermeld dat voor Tandheelkunde een numerus fixus geldt, wordt de maatschappelijke achtergrond daarvan niet uit de doeken gedaan. Hiervoor had in de paragraaf 'Toekomstmogelijkheden' zeker ruimte kunnen worden ingewonnen. Voorts doet het wat onwennig aan bij de studierichting Tandheelkunde een verwijzing aan te treffen naar 'Spraken en taalpathologie' als een der zgn. Bovenbouwstudies (dit zijn studies waarbij een propaedeutisch examen in een bepaalde volledige studierichting toelating geeft).

Zo lijkt deze Studie-Almanak een compleet overzicht te geven van alle studiemogelijkheden: wie beiaardier of bijbelvertaler wil worden kan erin terecht. Maar de

aspirant-mondhygiënist(e) en trouwens ook de aanstaande voedvrouw (het is hier niet de plaats om daar een eventueel verband tussen te zoeken) moeten elders informeren, totdat in de volgend jaar te verschijnen nieuwe editie deze ernstige omissies zijn hersteld.

B. Z. Deenik, Heemstede

J. J. E. VAN EVERDINGEN, N. S. KLAZINGA. Maat en getal in taal en teken. 149 pag. Bohn, Scheltema & Holkema, Utrecht/Antwerpen 1988. Prijs f 25,—. ISBN 90 313 0940 0.

Onder deze cadansrijke titel en achter een toepasselijke omslagafbeelding die wellicht een enkele lezeres zal doen blozen, verkennen de auteurs lichtvoetig het grensgebied van kwaliteit en kwantiteit binnen de geneeskunde, kortom de inhoud is 'Geneeskundig gestoei met letters en cijfers'.

In een aantal hoofdstukken wordt ingegaan op de verschillende toepassingen van de klinimetrie (d.i. de wetenschap die zich bezighoudt met het meten en beschrijven van klinische fenomenen), waarbij maat en getal in taal en teken centraal staan. Algebra en Algemeen Beschaafd Nederlands worden daarbij soms geweld aangedaan. Zo kan men, al bladerend, stuiten op de vraag 'Wie is normaal?' Een inventarisatie van het begrip 'normaal' leverde in 1976 zeven verschillende betekenissen op. Het begrip vraagt dus om normalisatie en daartoe wordt door de auteurs een poging gedaan. Als voorbeeld nemen zij het gebit. Normaal bestaat het uit 32 tanden en kiezen, telt men echter deze elementen bij de bevolking dan komt men op een lager gemiddelde uit. De 'norm' 32 is dus noch het gemiddelde, noch wat het meeste voorkomt, doch het maximum.

In een volgend hoofdstuk wordt erop gewezen dat chirurgen en patholoog-anatomen anders omgaan met bobbels en bulten dan dermatologen en dat kan gemakkelijk tot spraakverwarring leiden. Voorbeelden daarvan zijn er te over. Daarna staan de menselijke maten – waarover de idealen sterk kunnen uiteenlopen – centraal. De menselijke maten zijn meetbaar (als uitgangspunt voor beeldhouwwerken), maar de cosmetisch-chirurg weet uit ervaring dat schoonheid zelden reproduceerbaar is.

Het tweede deel van het boek handelt over taal, met name het medisch taalgebruik, ofwel medspeak (medisch jargon), taal als machtsmiddel ('u mag twee dagen eerder naar huis') en het gebruik van woorden als 'waarschijnlijk' en 'misschien' (woorden van de arts om zijn onzekerheid uit te drukken). Behartigenswaardig is vervolgens de kritische beschouwing die wordt gewijd aan het schriftelijk taalgebruik, in het bijzonder aan titels, openingszinnen en

samenvattingen van artikelen.

Het laatste deel staat in het teken van de letters X (symbool van de vrouw en van het onbekende) en F (het 'grote' geld). Het ABC van academici helpt tenslotte artikelen, reacties op ingezonden brieven, voorwoorden van proefschriften en inaugurele redes te verstaan. Zo betekent een zin als 'De opmerkingen van collega Y zijn getalsmatig juist' in feite '... maar verder klopt er natuurlijk niets van'.

De tekst van het boek – waarvoor maar liefst 185 literatuurbronnen werden geraadpleegd – is geestig en de illustraties zijn steeds verrassend. De vele citaten en berichten – die in kaders tussen de tekst zijn geplaatst – zijn toepasselijk en de woordspelingen vaak knap gevonden. Met veel spot worden harde waarheden uitgedragen, kortom, een boek waaraan ook de tandarts veel plezier zal beleven.

B. Z. Deenik, Heemstede

ONDER REDACTIE VAN N.D. MOHL, G.A. ZARB, G.E. CARLSSON, J.D. RUGH. A textbook of occlusion. 413 pag., 394 afb. Quintessence Publishing Co., Inc., Chicago, London, Berlin, São Paulo, Tokyo, Hong Kong 1988. Prijs \$ 48,—. ISBN 0 86715 167 6.

De redacteuren en een keur van medewerkers hebben een geslaagde poging ondernomen het begrip occlusie een biologische basis te verschaffen om het uit de sfeer van de mechanica, de empirie en de hypothesen te halen. In dit uitstekend verzorgde, fraai geïllustreerde boek – Quintessence eigen – komen vrijwel alle aspecten van occlusie, in samenhang met de functie van het kauwstelsel, aan bod. Het is logisch van opzet en de wijze van schrijven duidelijk en beknopt. De 28 hoofdstukken zijn verdeeld over drie delen.

In een inleidend eerste hoofdstuk biedt Mohl zijn geloofsbriefjes aan: hij hoopt de voor de patiëntenbehandeling zo belangrijke theoretische en klinische kennis over occlusie op een overzichtelijke manier aan student en practicus aan te bieden. De occlusie heeft raakvlakken met biologie, gedragswetenschappen en alle klinisch-tandheelkundige vakken, en behoort in de visie van Mohl dan ook multidisciplinair te worden benaderd.

In het eerste deel wordt occlusie in relatie tot de bouw en functie van het kauwstelsel overzichtelijk behandeld. Relatief veel aandacht krijgt het neuromusculaire systeem en ook de evolutie en de groei van de schedel en het gebit ontbreken niet. Kortom, het wordt duidelijk dat in de occlusie het statisch-mechanische denken heeft plaats gemaakt voor een op de functie gerichte benadering. Elk hoofdstuk eindigt met een korte samenvatting naar de laatste

inzichten. Het eerste deel sluit af met een verhandeling over occlusieconcepten. Hoewel een voorkeur wordt uitgesproken voor de door Stallard en Stuart beschreven 'Mutual protected occlusion', wordt een al te dogmatische benadering van occlusale problemen afgewezen.

Het tweede deel is gewijd aan onderzoek naar en diagnose van occlusale problemen. Ook worden de oorzaken en de eventuele gevolgen nader uitgewerkt. Heel evident wordt afstand genomen van de vraag naar het verband tussen oorzaak en gevolg, omdat die bij een functionele benadering niet eenduidend kan worden beantwoord. Dan volgen hoofdstukken waarin onderwerpen als malocclusie, parodontium en occlusie, en het kaakgewricht aan de orde komen. Ook gewoonten en parafunctionaliteiten in relatie met occlusie krijgen de nodige aandacht.

Het derde deel houdt zich bezig met het oplossen van occlusale problemen en hun gevolgen. In een overzicht van therapeutische mogelijkheden wordt gewezen op een aantal onzekerheden en onduidelijkheden, zoals het verschil van mening over het belang van de occlusie voor de gezondheid van het kauwstelsel, de niet altijd eenduidige diagnostiek, het feit dat totaal verschillende behandelmethoden tot een zelfde resultaat leiden en het gebrek aan kennis over prognose van zowel de afwijking als de toegepaste behandeling. Daarna volgen aparte hoofdstukken over de verschillende benaderingswijzen van occlusale problemen, zoals de spalktherapie en het selectief inslijpen. Aan meer buiten de tandheelkunde liggende behandelvormen wordt eveneens aandacht besteed, bij voorbeeld aan gedragsbeïnvloeding en fysiotherapie in gevallen van craniomandibulaire dysfunctie. De verschillende behandelingen kunnen ook farmacotherapeutisch worden ondersteund; dit wordt in een apart hoofdstuk nader toegelicht.

Dit boek geeft een kritisch overzicht van de huidige stand van zaken met betrekking tot 'occlusie', waarin vrijwel alle recente literatuur uitgebreid is verwerkt. Het mag dan ook niet ontbreken op de boekenplank van student en tandarts/specialist.

R. Buchner, Bussum

RECENSIE-EXEMPLAREN

Het merendeel van de hier aangekondigde uitgaven zal nog nader op deze plaats worden besproken.

1. F.K.L. SPIJKERVET. Irradiation mucositis and oral flora. Reduction of mucositis by selective elimination of oral flora. 131 pag. Academisch proefschrift rijksuniversiteit te Groningen 1989. ISBN 90 367 0117 1.
2. W. BENGEL, G. VELTMAN (†) (H. LOEVY, P. TASCHINI trsl./eds). Differential Diagnosis of Diseases of the Oral Mucosa. 361 pag., 344 afb. Quintessence Publishing Co., Inc. Chicago, London, Berlin, São Paulo, Tokyo, Hong Kong, 1989. Prijs \$ 68,—. ISBN 0 86715 204 4.
3. L.A. RINN. Polychrome Schichttechnik. Ein praktischer Leitfaden für Keramik und Kunststoff. 160 pag., 400 afb. Quintessenz Verlags-GmbH Berlin, Chicago, London, São Paulo, Tokio, 1988. Prijs DM 248,—. ISBN 3 87652 272 2.
4. P.A. PHAGAN-SHOSTOK, K.L. MALONEY. Contemporary Dental Hygiene Practice. Vol. I + laboratory manual. 221 pag., 340 afb. Quintessence Publishing Co., Inc. Chicago, Berlin, São Paulo, London, Tokyo, Hong Kong 1988. Prijs \$ 62,—. ISBN 0 86715 169 2.
5. M.M. ROSENBERG, H.B. KAY, B.E. KEOUGH, R.L. HOLT. Periodontal and Prosthetic Management for Advanced Cases. 416 pag., 1222 afb. Quintessence Publishing Co., Inc. Chicago, London, Berlin, São Paulo, Tokyo, Hong Kong 1988. Prijs \$ 168,—. ISBN 0 86715 162 5.
6. B. FELIX-SCHOLLAART. Solitary, Non-syndromic Cleft Lip and/or palate. A comparison between Cleft Lip, Cleft Lip and Palate and Cleft Palate on epidemiologic characteristics and growth. 125 pag. Academisch proefschrift Vrije Universiteit van Amsterdam. Rodopi, Amsterdam 1989.
7. J.M. VAN DOORNE. Op het eerste gezicht. Aangezichtsdefecten door kanker: een psychosociaal onderzoek. 347 pag. Academisch proefschrift rijksuniversiteit te Utrecht 1989. ISBN 90 9002682 7.